

Interviu cu Leo Butnaru

„De ce ABC”?

CULIȚĂ IOAN UȘURELU: *Observând palmaresul creației tale cu peste 50 de volume, cu înscrierea ta în multe antologii, cu traduceri în aproape douăzeci de limbi și cu premii de la US din Moldova, dar și de la US din România, nu crezi că autoritățile ar trebui să-ți fie recunoscătoare și să-ți dea mai multe drepturi...? Chiar, ce drepturi au scriitorii moldoveni?*

LEO BUTNARU: Care autorități?... În ultimii ani, cele mai multe cărți le-am editat în dreapta Prutului, astfel că nu prea știu ce să punctez la „Drepturile scriitorilor moldoveni”. Mă interesează, eminescian opinând, doar ceea ce s-ar numi: scriitor român și punctum. Nu obișnuiesc să mă refer la plu-ralul... singular al colectivității scriitoricești. Munca noastră e una personală, a creatorului „într-un singur exemplar”. Colectivitatea scriitoricească te sustrage de la Cuvânt (Logos), cel care a fost la Început și cel care va fi la Sfârșit. Probabil, unul și același.

C.I.U: *Urmărind capitolele din „Lampa și oglinda” în legătură cu orgoliul și harul scriitorului, te întreb dacă găștile literare există și în Moldova? Eu am sesizat două... tabere...*

L.B: Comunic în special cu colegii din dreapta Prutului și cu cei din Interriverania Prutonisteană care, în concepția mea, sunt scriitori români autentici. Mă gândesc la colegii și prietenii grupați în jurul revistelor de la Chișinău „Contrafort”, „Sud-Est”, „Semn” (Bălți), „Stare de urgență” (Chișinău-București) și chiar la cei de la revista tinerilor autori, „Clipa”. Indiferent de vârstă, ei alcătuiesc o stare de creație. Iar despre Uniunea Scriitorilor din Moldova nu mă simt tentat să (mai) vorbesc. Ca și cum ar fi, pentru mine, un capitol închis. E multă tristețe și anchilozare acolo... E chiar și ceva „ieri brejnevist”, statutul ei fiind unul din cele mai nedemocratice (spre exemplu, a fost exclusă, tacit, uzur-pator, clauza că președintele nu poate fi ales decât pe două termene, ca în lumea civilizată). Și totuși, dacă e să ne referim la ceea ce numești găști, mă ajută să răspund un confrate, Eugen Lungu, sagace critic literar, care scria în replică celor de pe versantul opus: „Apariția antologiei „Literatura din Basarabia în sec. XX” a probat și altceva decât un secol de literatură - ea a adâncit și mai mult clivajul dintre cultură și subcultură. Zarva cea mai mare împotriva celor 12 volume a venit de la liziera literaturii, de la conde-ierii cu mormane de opuri, dar fără operă. Agitația lor concertată, un fel de paradă a mediocrităților, a accentuat, dacă mai era nevoie, statutul lor de marginali. Luat aparte, fiecare dintre ei era un ins cu o anume bibliografie; adunați împreună ei materializează un fenomen. Al lumii paralele cu literatura. Cu cât vâlva e mai mare, cu atât mai mult iese în relief esența acestei mase gri care interesează prezentul doar statistic, iar viitorul... mai vede el!” Iar „lumea paralelă” de la Uniunea Scriitorilor din Moldova cuprinde cam trei sferturi din membrii ei... Iar eu, ca să revin cu unele accente, pot trage concluzia-răspuns (și... răspundere) că nu am făcut parte din găști, dar, uneori, ca și acum de altfel, am resimțit, resimt *efectul de grup*. În sens benefic, deoarece accept apropierea de un grup, mai mult convențional, ceea ce, mai direct vorbind, ar însemna cei care plăsmuiesc niște reviste care îmi plac, pentru care scriu, de care aminteam mai sus.

C.I.U: *Într-o carte de-a mea, subliniam marea importanță a caracterului, mai ales la scriitori. Sunt vremurile noastre compatibile cu caracterul? De fapt, ce primează la omul literelor? Caracterul sau opera?*

L.B: Nu cred că există scriitor valoros fără caracter. Greu să-ți imaginezi vreo personalitate în dispensă de caracter forte. Caracterul înseamnă distincție – de a simți, reacționa, de a scrie, de a crea (inclusiv alte caractere), de a aborda și rezolva probleme socio-existențiale, de a te poziționa și reacționa față de puterea politică. În subtextele operei unui scriitor există, obligatoriu, și amprentele caracterului său. Citisem undeva că numărul de adjective sau substantive utilizate, în engleză, pentru descrierea caracterelor ar fi de circa 18 mii. E drept, esențiale sunt cam 49 de trăsături. Dar, oricum, uite aici literatură, domnii mei! Atâtea nuanțe, atâtea posibilități de accentuare, reliefare, manifestare... Chiar și în vremurile noastre corupătoare, ruinătoare de caractere...

C.I.U: *Hemingway afirmă că un scriitor, după terminarea textului, este și trist, și fericit. Cum se simte Leo Butnaru în fața foii albe ? Dar după finalizarea textului ?*

L.B: În fața filei albe vin deja oarecum pregătit, „instigat”, provocat de o metaforă, de o idee. Când nu am ceva din cele amintite, trăiesc deplina fericire a libertății, bucuria de a citi și reciti, de a umple, în timpul lecturii, zeci de fișe cu note. Încă din studenție, de prin 1968, sunt un împătimit al fișierului. Pentru că scrisul are și partea lui regizorală, să zic, tehnică – nu? Scrisul e inspirație, dar și combinație. Pentru că nu (doar) inspirația provoacă proverbialele 99% de transpirație. Iar după terminarea textului trăiesc o stare de continuitate spre alt text. Permanent, am o întregă proiecție de teme *in nuce*...

C.I.U: *Ce-a reprezentat femeia în viața, în creația ta?*

L.B: Uneori – Muza, alteori – ...Hurmuza, adică nu doar inspiratoarea, ci și creatoarea de proză a vieții (și viitoarei morți...). Uneori – luciditatea, alteori – absurditatea, și aceasta – de asemenea inspiratoare, emulativă. Este Femeia-Poezie care, precum cea din textul *Ea și coperta a IV-a*: „Din cărțile mele/ poezia i se adresează lumii:/ Sunt aici împreună / cu cobaiul meu”, zice/ scoțând degetul printre file/ și arătând spre poza mea/ de pe coperta a IV-a”. Femeia este interlocutorul în eterna problemă a dragostei, când „Între inimile noastre/ doar un fir de nisip/ poate să încapă/ – din el/ perlă ar putea să nască/ dar și pustiul cu el poate-ncepe”, ca să mai amintesc și de acest poem, pe care l-am scris acum treizeci și ceva de ani. În fine, nu știu dacă Henrik Ibsen, aflându-se singur în fața unei femei irezistibile, ar fi rostit ceea ce avea să scrie: „Cel mai puternic om din lume e cel cu desăvârșire singur”...

C.I.U: *Ai fost primit în US din Uniunea Sovietică, în US din România, în US din Moldova, ești membru al Academiei Avangardei Ruse, al PEN – Centrul Moldova...O experiență de excepție...Cum le-ai putea descrie pe fiecare din aceste instituții ? Întâmplări, oameni, evenimente...*

L.B: Probabil, e aici și o umbră de glumă – cum să cuprinzi, descriptiv... neantul atâtor instituții?... Dar, dacă e să întrebăm și să răspundem serios, referințele, directe sau implicite, apar în jurnalele mele „Student pe timpul rino-cerilor”, „Perimetrul cuștii”, „Drumul cu hieroglife”, în cele cinci cărți de dialoguri (interviuri) cu zeci și zeci de personalități ale scrisului panromânesc, în cărțile mele de eseuri, în care am inclus texte sugerate de diverse probleme și manifestări ce țineau de instituțiile amintite. Este anume ceea ce exprimă unele titluri ale volumelor mele de dialoguri - „Prezența celui alt”, „Spunerea de sine”, „Micșo-rarea distanței”, iar primul din serie se numea „Răspuns și răspundere”; ba chiar și titlul celui mai recent volum de interviuri: „Răspund, deci exist”... Este norocul de a fi cu-noscut mari personalități ale diverselor culturi. Colaborări, colegialitate, prietenii... Traduceri reciproce. Deschideri spre lume. Și prezența ta în lume. Și acut-jubilativa conștientizare a faptului a ceea ce a însemnat să cadă un imperiu, un lagăr politic, să cadă comunismul: suntem liberi și trebuie să învățăm a folosi la maximum această libertate.

C.I.U: *Te pasionează Avangarda Rusă. Dar avangarda românească este oare cunoscută în lume ?*

L.B: Înainte de a-ți răspunde, am făcut o mică operațiune de căutare pe web a referințelor despre „romanian avangarde” și „russian avangarde”. Rezultatele sunt, respectiv: 120 000 (pentru noi) și 2 170 000 (pentru ei). Sau să căutăm în limba în care a fost scrisă respectiva literatură: „avangarda română” – 110 000 (fără ghilimele) și 4 866 (cu ghilimele); la „русский авангард” (avangarda ruă) – respectiv, 3 118 513 și 81 307. Chiar și cu iminentul factor aleatoriu inclus, și aceste constatări spun ceva, – nu? De ani de zile, întretin o corespondență implicată în actul traducerii, întru elucidări de teze și antiteze, subtexte și nuanțe, cu colegi din Rusia, care predau cursuri de avangardă rusă în Germania sau Spania. Să fim siguri că sunt și prin SUA, Marea Britanie etc. Ca să nu mai vorbim de cei de la Moscova, Sankt-Petersburg, Novosibirsk, Tambov, unde există catedre speci-alizate în avangardă etc. Avangarda rusă e o fenomenologie uluitoare, avându-i de protagoniști, la diverse etape ale ei, pe Hlebnikov, Maiakovski, Krucionîh, Burliuik, Șklovski, Jakobson (futuraști, cubofuturaști), Mandelștam, Ahmatova, Gumiliov, Odoevțeva (akmeiști), Esenin, Șerșenevici, Mariengof (imaginiști), Severeanin (egofuturist), Bagrițki, Selvinski (constructiviști), Harms, Vedenski, Zabolotki (OBERIU – arta reală)... În afara grupărilor, dar implicați în avangardă au fost și Pasternak, Ţvetaeva... Nu găsiți aici autori atinși de geniu sau chiar geniali? Plus faptul că începuturile avangardei ruse sunt fixate în anul 1908, când studentul V. Hlebnikov publică în revista petersburgheză „Vesna” (Primăvara) proza ritmică „Ispitirea celui păcătos”, iar secretarul de redacție al acestei publicații, V. Kamenski, constată că: „Pictura și poezia au conștientizat libertatea lor” (ca motto al cubofuturismului). Iar avangarda românească are un anume ecart față de respectiva mișcare literară europeană... Unde mai punem că unii din protagoniștii avangardei de la noi au ajuns în... avangarde „străine”, au scris în alte limbi, pe când avangarda rusă nu se concepe în afara limbii ruse, în care au muncit cu ingeniozitate și tenacitate, în care au *verbocreat* cu pasiune și debordantă inventivitate chiar și unii dintre autorii care au emigrat. Ar fi multe de discutat, de specificat la acest capitol. De altfel, am făcut-o nu o singură dată în mai multe eseuri.

C.I.U: *Am citit „leologisme” tale. Sunt extraordinare... Cât datorezi înțelepciunii lui Cioran, înțelepciunii antice... ?*

L.B: În tinerețe, citeam și reciteam cugetările lui Pascal, La Bruyère, La Rochefoucauld. Apoi cărțile din celebra colecție „Cogito” a editurii „Albatros”. Ceea ce, însă, nicidecum nu înseamnă că îmi pusesem gând special să învăț a scrie eu însumi maxime, aforisme. Mai curând, pentru mine adagiul a venit ca un... adagio, prin intermediul poeziei și nu al raționării la rece. Încă din perioada uceniciei literare, am avut o predilecție nedisimulată pentru poemul laconic și foarte laconic. Iată un distih din 1976: „Cu fața ta crispată de ură/ nu păta lumina”. Sau un final de poem scurtisim din prima mea carte: „Cum e, trac-to-ris-te,/ – toată ziua să vezi ciocârlia,/ dar să n-o auzi?” Astfel că adagiul, fost adagio poetic, pur și simplu nu era decât o metaforă ce „evada” din genul ei, pomenindu-se în spațiile ceva mai „reci” ale lucidității, ale ludicului. Am tot lăsat prin fișier, prin caiete multe gânduri aruncate așa, la întâmplare, iar acum vreo 15 ani, mi se pare, când mergeam spre Botoșani cu prietenii mei ieșeni, ne-am oprit la Hârlău, unde, de obicei, ne beam „tradiționala” cafea în preajma minunatei Biserici Domnești. La un moment dat, în vitrina unei librării... Trebuie să spun că jumătate din spațiul fostei „librării întregi” era deja alocat pentru sediul filialei nu mai știu cărui partid... Așadar, în vitrină văd „Dicționarul de neologisme” și, brusc, mă întreb: de ce nu aș aduna eu notele, gândurile de care pomeneam mai sus într-un „Dicționar de leologisme”? Mai în glumă, mai în serios, le-am spus despre aceasta prietenilor Lucian Vasiliu și Cassian Maria Spiridon,

ei... au căzut de acord, și... – cam asta e. Mă bucur că ți-a atras atenția trecerea de la adagio la adagiu... Dar, la capitolul *datorii*, ar trebui specificat ceva important: fiecare din noi, autorii de azi, trebuie să recunoaștem cu... recunoștință că în constituirea noastră profesională, ca destin, se află, implicit, și munca multor mari autori ai lumii și, noi, prin ce facem, trebuie să reîntoarcem ceea ce am primit și mai primim ca dar ales.

C.I.U: *Având o operă și, prin ea, un mare prestigiu, nu te-a tentat politica ? N-ai fi putut face mai mult pentru cultură ca deputat sau ca senator ?*

L.B: Probabil, literatura este cea mai geloasă, cea mai posesivă preocupare umană, te vrea integral, cu tot timpul și spațiul sufletului tău. Dar nu numai atât: mi se pare a fi și cea mai captivantă. De ce ți-ai trăi viața în amuzantul, ilarul, guralivul plictis al „profesionismului” politic? Apoi, de regulă, omul de artă implicat în politică eșuează. Să ne amintim de Dante. El a fost primul nenorocit de politică. Dar parcă am putea aduce puține exemple din eșecurile scriitorilor implicați în politică din România sau Republica Moldova? Grav e că, de cum sunt catapultăți din politică, scriitorilor prind a li se vedea certe semnalmente de ratare sau retardare în creație.

C.I.U: *Nu te-a bătut gândul să fii, pe vremea opresiunii sovietice asupra țării tale, un alt Octavian Goga, care să lupte pentru ca Prutul să ducă ideile, cărțile și chiar trupurile din Moldova în patria mamă, România ?*

L.B: Pe când eu, țăranușul de ieri, venisem la facultate și, îndârjit și fascinat, am purces a mă autoinstrui, a face studii de literatură universală, dar, mai ales, încercând să înțeleg contemporaneitatea scrisului lumii, la București se întâmpla o mare descătușare spirituală, inclusiv poetică, publicându-se minunata colecție „Luceafărul”. Debutau, se afirmau Marin Sorescu, Nichita Stănescu. Ana Blandiana, Cezar Baltag, Ioan Alexandru, Cezar Ivănescu, Ioanid Romanescu, Gabriela Melinescu, Mihai Ursachi, alții. Aveam acces la primele lor cărți, vreo doi ani procurându-le și la Chișinău (curând, autoritățile comuniste au închis raionul de carte românescă), apoi la Odessa, Cernăuți, Moscova, Leningrad... Prin urmare, nu mai puteam merge pe urmele lui Octavian Goga, chiar dacă îl citeam, îl cântam, îl comentam, însă de modele îmi erau alți poeți. „Devoram” minunatele colecții, perfect valabile și azi, „Poesis”, „Orfeu”, „Cele mai frumoase poezii”... Ceea ce, însă, nu înseamnă că eram rupt de năzuințele patriotice ale unei părți a intelectualității din Basarabia: în 1976, toamna, am fost dat afară din redacția ziarului „Tinerimea Moldovei” pentru promovarea spre publicare a unui articol despre Mihail Kogălniceanu, unde era pomenit și munteanul Grigore Alexandrescu, ambii – promotori ai unirii principatelor. Un timp, mi s-a ridicat dreptul la semnătură, pâinea câștigându-mi-o, pe cât se putea, prin (pe sub)... pseudonime. În ce privește ceea ce numești cutezanța de a duce „ideile, cărțile și chiar trupurile din Moldova în patria mamă, România”... Pare-se, e cunoscut cazul basarabenilor Ghimpu și Usatiuc, când unul din ei, cerând audiență la Ceaușescu, a tot fost amânat câteva zile, pentru ca, în fine, să li se spună: „Lăsați, tovarășe, demersul la noi și veți primi răspuns”. Demersul era unul despre ce ar trebui să facă România pentru ajuto-rarea românilor din Basarabia, pentru eventuala reunire, pentru... Și care credeți că a fost răspunsul promis de cancelaria lui Ceaușescu? Un răspuns-denuț la KGB... Ajuns la Prut, petiționarul basarabean este arestat la vama Ungheni. Urmează un proces de răsunet în Chișinău, Ghimpu și cu Usatiuc, care alcătuiseră și un „guvern din umbră”, alegându-se cu grele condamnări în Gulag... Așadar, îți imaginezi ce „floare la ureche” era să duci și să aduci ceva din România?... Prin 1964, studentul Mihai Moroșanu a fost condamnat la închisoare doar pentru faptul că și-a „dezorientat” colegii, în timp ce profesorii Institutului Politehnic mergeau să depună flori la monu-mentul lui Lenin, el îndemnându-și camarazii să depună florile la monumentul lui Ștefan

cel Mare... Dar câte alte cazuri de persecuție, de ingerințe amenințătoare din partea KGB-ului!... Cam astfel se încheiau atunci speranța și frăția noastră: prin încătușare... Dar uite că nici azi încă nu ne-am prea descătușat, pe ambele maluri... Dar, în același context, în sens de întâmpinare, e perfect logică și re poziționarea întrebării tale, iubite confrate: De ce, exact în aceleași vremuri, la București sau Iași, Craiova sau Cluj, Focșani sau Galați, în toată geografia și... conștiința românească, nu au apărut scriitori-patrioți care „să lupte pentru ca Prutul să ducă ideile, cărțile și chiar trupurile din Moldova în patria mamă, România” și din România – în Basarabia?... De ce nu se vorbea în școala socialistă românească despre Moldova Estică, de ce nu pomenea de Basarabia presa românească, radioul, televiziunea?... Grele întrebări... Apăsătoare... Și astăzi când, iată, patria mamă România vrea să ne reunim prin... regim de vize, întreținut cu atâta strășnicie... Nu-ți pare de râsul găștelor care au salvat Roma?... Dar cine va salva România, dimpreună cu Moldova Estică?...

C.I.U:*Oare pe voi, trăitorii din Moldova, experiența balaurului totalitarist comunist cu două capete, unul rusesc, celălalt moldovenesc, nu v-a obligat să fiți duplicitari, nu v-a îndemnat să scrieți mai încifrat sau să aveți o mare literatură de sertar?*

L.B:În ultimile două decenii de existență a Uniunii Sovietice nu te mai obliga nimeni, totul mergând cam spre indiferență, apatie, bancuri despre orice ins politic, despre situația de facto etc. Dacă nu țineai să faci carieră, puteai să te manifesti oarecum liber, știind că ești și urmărit, și ascultat, și îndosariat, însă nu puteai fi arestat. Unii intelc-tuali, inclusiv scriitori, s-au ținut departe de colaborarea cu regimul, au evitat oportunitățile. Alții, din contră, pe când bolșevicul suprem al RSSM, Ivan Bodiul, tuna și fulgera de la tribună contra naționalismului, românismului, ei parcă-ar fi susținut, ticluind texte despre Lenin, partid, calomniind românii și România. Mai grav, se dedau pedofiliei ideolo-gice, să zic, băgând în căpșoarele copiilor textulețe, cântecele stupide despre marele cârmaci Vladimir Ilici, despre ce bine e în Uniunea Sovietică, despre... Dar literatura de sertar a fost puțină. Ca și în România, de altfel. Pe de altă parte, în URSS nu mai erau la modă dezmațurile encomiastice gen florilegiile dedicate lui Ceaușescu și PCR. Colaborau, de cele mai multe ori benevol, doar lichelele și ariviștii. Existau și încifrări, însă, nu peste mult timp, la sugestia hipervigilenților mankurți, ele erau sancționate. Au fost retrase din librării și topite cărți de Petru Cărare, Mihail Ion Ciubotaru, Dumitru Matcovshi, Ion Vatamanu... Nu a mers deloc ușor nici colecția tinerilor de atunci, „Debut”, cărțile noastre fiind ținute cu anii în sertarele editurii. Apoi să nu uităm că Republica Populară, apoi-Socialistă România era o țară independentă, pe când Republica Sovietică Socialistă Moldovenească – o colonie, totuși, dintr-un dublu imperiu, rus și sovietic. Plus lichelismul autohton, cozile de topor de diverse calibre. Unele din astea, cozile, sunt bine mersi și astăzi, vădindu-și abilitățile de opoșire oportunistă, pe care și le-au grădinarit pe timpuri, chiar trecând drept (strâmb!) „patrioți români”...

C.I.U:*Acum însă – cred – totul s-a schimbat... Chiar și idealul scriitorului din Moldova? Care o mai fi acest ideal?*

L.B: Probabil, trebuie întrebați diriguitorii Uniunii Scriito-rilor de la Chișinău, dacă cei de pe listă au sau ba idealuri. Când ești liber, trebuie să încerci a-ți da cât mai deplin măsura harului tău. Pentru fiecare scriitor din Moldova Estică, idealul... ideal ar fi, ar trebui să fie să ajungă un foarte bun scriitor român, recunoscut ca atare în pretutindena limbii lui Eminescu (dar – de ce nu? – și a lui Enescu).

C.I.U:*Câți prieteni adevărați ai în acest moment? Prieteni care să se bucure de/pentru CELĂLALT?...*

L.B: Nu duc o contabilitate... Pot constata doar că, în casa noastră, la sărbătorile de familie, nu vin obligatoriu doar scriitori. Printre prietenii noștri, vechi, excepționali, buni, generoși, avem medici, cinești, ingineri, pictori, profesori, oameni simpli, ca ieri, azi angajați în activități capitaliste, să zicem. Am prieteni buni și în dreapta Prutului... Iar în ceruri deja dăinuie umbrele de aur ale altor prieteni, cu care ne apropiasem sufletește pe când, cum scria un coleg, eram tineri și aveam de unde muri. Apoi, ar fi nedrept să nu spun că am mai mulți colegi tineri care mi-au devenit prieteni. Unii dintre ei mi-au prefațat cărți, au scris despre ele, sunt primii cititori ai mai multor texte pe care le prezint la revistele pe care le vârfuiesc dâșii cu multă inteligență și profesionalism.

C.I.U:*Cât de mari sunt diferențele între scrisul tău din tinerețe față de cel de astăzi ? Dacă sunt...*

L.B: Diferența e una sensibilă: scrisului din tinerețe îi lipsește armătura experienței, ca esență, pe care aveam să o acumulez peste ani. Ca să nu vorbim – vorbind, totuși! – și de obligatoria profesionalizare. Dar, în mare, eu, cel ajuns deja la mai multe decenii de existență literară, rămân fidelul... discipol al debutantului, tânărului scriitor care am fost... Sper că nu ne-am dezamăgit, mutual...

C.I.U:*Ne amintim că Blaga era foarte meticolos în creație, dar și în păstrarea însemnărilor despre el din ziare, cărți și reviste. Își pregătea, s-o spunem, posteritatea?... Tu cum scrii și cum îți pregătești...posteritatea ?*

L.B: Nici o posteritate nu va rezista contra încălzirii globale, globalizării uniformizatoare și, peste câteva milioane de ani, definitivului apus al soarelui. Oricât de orgolioși am fi, să nu luăm în deșert preceptul ecleziastic: totul este deșertăciune și vânăre de vânt. Unde mai punem că nu sunt excluse, în acea „posteritate”, mutații psiho-entropice, să zic, uluitoare, în urma cărora codul-receptor al celor din viitor va fi cu totul altul, incompatibil cu modulațiile informaționale, inclusiv cele ale literaturii, pe care le lăsăm noi. Astfel că nu se știe cam câți din miile și miile de autori ai contemporaneității noastre vor fi incluși, ca interes, în ceea ce în teoria informației se numește: „Mărime fundamentală care indică cantitatea de informație raportată la un element al mesajului transmis”. Și acest/ acel element, pentru a fi transmis, mă tem că, mai întâi, va trebui să fie tradus sau trecut dintr-un cod în altul. Și nu e sigur dacă posteritatea va avea timp și chef să se ocupe și de ceea ce a rămas de la noi...Dar, probabil, este important să știm a ne pregăti nu atât posteritatea, cât chiar ziua în care trăim, scriem, citim, conversăm, ne bem paharul bucuriei sau amarului. (Însă văd că de la posteritate ajung la un fel de... *post-ereticitate*, ca să îndrăznesc a verbocrea ceva extra-DEX...)

C.I.U:*Un scriitor prolific este un grafoman? Punem semnul egal între PROLIFICITATE și GRAFOMANIE ? Critica, dar și creatorii, n-ar trebui să clarifice nuanțele ? Tu cum vezi chestiunea?*

L.B: Probabil, critica a și clarificat ceva important, și mai clarifică, în cazurile zecilor de volume ale lui Balzac sau Proust, Tolstoi, Turgenev sau Dostoievski. Poate că și în cazul interminabilului roman al lui Musil „Omul fără însușiri”... Dar Shakespeare, Goethe?... Sau, dintre contem-porani, americanul John Uprike. Dar fulminantul, neobositul Umberto Eco? Concluzia ar fi una: aceștia și atâția alții au fost și sunt scriitorii marilor însușiri. În plan autohton, în respectiva ecuație s-ar încadra doi scriitori prolifici – Mihail Sadoveanu și Tudor Arghezi, „Scrierile” acestuia din urmă ajungând, în 2005, la 46 de volume... Prin urmare, să ne referim la... ortomani, nu la grafomani, – ca să zic ușor baladesc pe plaiurile unde a fost izvodită „Miorița”. Dar, în general, în literatură, în artă, acolo unde contează individualitatea creatoare, este spațiul (sau chiar, se mai zice, universul) în care „semnul egal” nu există, nu e funcțional...

C.I.U: *Marea literatură rusă care, sunt sigur, a fost țâța de la care ai supt cultură adevărată, ca și literatura româ-ească, au stat la temelia formării viitorului scriitor Leo Butnaru? Cine și cum te-a influențat?*

L.B: Marea literatură, ca asumare conștientă de studiu, cunoaștere, inițiere profesională, „a venit” abia după ce am citit (după 17 ani) marii autori români, după ce am început a face școală serioasă la excepționala revistă „Secolul 20” (unul din magiștrii mei!), după ce i-am citit pe uimitorii poeți traduși în celebrele colecții „Poesis”, „Orfeu”, „Cele mai frumoase poezii”. Și cele două sau trei volume de „Poezie germană modernă – de la Stefan George la Enzensberger”. Apoi mi-a dat mari bătaii de cap (plăcute...) „Opera deschisă” a lui Umberto Eco, apărută în 1969 – adică, exact când „îmi trebuia” – eram student la anul doi jurnalism și filologie. Apoi, lucrurile ce veneau dinspre literatura română și cele ce adiau dinspre literatura rusă au ajuns la concomitență și coexistență, la o conlucrare și sinteză, atât în conștiința și luciditatea mea, cât și în subliminal. Pe la 18 ani deja puteam citi coerent și eficient în rusește, mă apropiam de avangardă și de samizdat. Pe atunci, ca o jalonare de bibliotecă, să zic, apărură și fenomenala „Panoramă a poeziei universale contemporane” a lui A. E. Baconsky. Iar dacă ar fi să numesc și ceea ce venea din(spre) literatura rusă și nu numai, ar trebui să scriu un ego-tratat de recunoștință. În fine, alte evenimente ale formării mele mi le-am consolidat ca un autodidact sadea, ca un autoghidat de propria intuiție, – pentru că la facultate ni se spuneau prăpăstii.

C.I.U: *Datorită situației deosebite a țării în care te-ai născut, nu s-a putut scrie un roman fluviu despre trăirile de excepție ale unui intelectual și ale unui popor care au suportat urmările celui de-al doilea război mondial, luptele interne dintre adepții stalinismului și cei ai capitalismului, luptele dintre adepții unirii cu România și separatiști, luptele cu...? Dar câte n-ar fi de scris ! Nu s-a încercat măcar o epopee...știind că avem doar una în românește... “Țiganiada”? Ce știi că s-a făcut în acest sens?*

L.B: De multă vreme nu-mi mai pun întrebări și nu caut răspunsuri doar în context basarabean. Situația e, vorba neamțului, *spiegel in spiegel* (ogindă în ogindă). Cum de s-ar fi putut întâmpla în stânga Prutului ceea ce era imposibil în dreapta acestui râu, care încă ne mai temem că ar putea deveni apa sâmbetei? Răspunsurile ar fi cam cele pe care le schițează și Eugen Negrici în volumul „Iluziile literaturii române”, în capitole și subcapitole intitulate: „Faza fundamentalistă. Marele pogrom al cărții românești și consecințele lui: distrugerea fundamentelor unei istorii literare”; „faza falsei destalinizări”; „etapa confuză a noii glaciațiuni”... Unele lucruri, și nu puține, cred, le-am spus în cartea publicată anul trecut la Iași, „Românii, Enciclopedia sufletului rus & Gombrowicz”, altele ar putea fi găsite și în romanul meu memorialistic „Copil la ruși”, apărut de asemenea în 2008 la editura „Ideea Europeană”. Cu alte cuvinte, încercăm să ne dumerim și să răspundem la obsedantul, necruțătorul: DE CE? Barem în ceasul al 12-lea...

C.I.U: *Dacă ai face un top al primelor 20 de scriitori ai lumii, ai pune acolo și un român ? Dar topul primilor zece scriitori români ar cuprinde nume din Moldova ?*

L.B: Din poeți – sigur. Iar din reprezentanții celorlalte genuri, scriitori români afirmați în alte țări: Ionesco, Cioran, Eliade... Din Moldova Estică, în context panromânesc?... De asemenea ar rezista un nume-două.

C.I.U: *În 1993, Nicolae Manolescu afirma că Leo Butnaru are o „reputație” mai mare decât valoarea lui... Acum, în 2009, a ajuns reputația la nivelul valorii sau a depășit-o?*

L.B: Nu sunt eu cel indicat să mă pronunț în astfel de subtilități. Pot constata doar că unele din volumele mele au fost prefațate cu înțelegere de Ioanid Romanescu și Cezar Ivănescu, Fănuș Neagu și Lucian Alexiu. S-au referit la scrisul meu Gheorghe Grigurcu și Nicolae Prelipceanu,

Constantin Ciopraga și Adi Cusin, Gheorghe Istrate și Dan Stanca, Liviu Grăsoiu și Lucian Vasiliu, Gellu Dorian și Liviu Antonesei, Mircea A. Diaconu și Barbu Cioculescu, Octavian Soviany și Dan Mănuță, Ștefan Borbély și Mihail Gălățanu, Ioan T. Morar și Ioan Groșan, precum și mai mulți colegi din stânga Prutului, la opiniile cărora țin – Serafim Saka, Arcadie Suceveanu, Vitalie Ciobanu, Vasile Romanciuc, Em. Galaicu-Păun, Vasile Gârneț, Nicolae Leahu, Eugen Lungu, Maria Șlehtițchi, Iulian Ciocan, Lucia Țurcanu... Nu știu dacă nu e nemodest, însă voi reproduce o apreciere a regretatului Cezar Ivănescu din prefața la antologia mea „În caz de pericol”: „Leo Butnaru i-a dedicat Hypatiei un poem pe care l-ar semna, cred, fericit, oricare poet român important, de la Gellu Naum la Lucian Vasiliu...”

C.I.U: *Este o întrebare pe care o așteptai... și nu a venit... Care?*

L.B: Păi, hai să o inventăm ad hoc. Una despre un început oarecare. Spre exemplu, de ce ordinea primelor litere din alfabet e ABC și nu ACB sau CBA?... Or, la o adică, alfabetul putea începe cu oricare altă vocală sau consoană. Dar Marele Anonim al potrivirii alfabetice anume astfel a decretat: ABC. De unde se și ajunge la literatură, destin de scriitor, la limba și patria română, la lumea mare... Pentru că despre ele am discutat, nu?